

Funded by
the European Union

ยุทธศาสตร์การรับมือของเมืองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเมืองลพบุรี

แผน 5 ปี (พ.ศ.2566-2571)

จัดทำโดย
คณะกรรมการเมืองลพบุรี

บทที่ 1

ความเป็นมาเบื้องต้นของโครงการประชาสังคมร่วมแรงเพื่อการเปลี่ยนแปลงเมือง

Strengthening urban climate governance for inclusive, resilient and sustainable societies in Thailand (SUCCESS)

งบประมาณ European Commission ดำเนินการ 5 ปี 1 พย. 62 – 31 ตค. 67

องค์กรหลัก สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย (TEI) และมูลนิธิชุมชนสงขลาในพื้นที่ภาคใต้

พื้นที่ดำเนินการ ภาคใต้: จังหวัดสงขลา พัทลุง และสตูล และภาคอีสาน

หลักการและเหตุผล ที่ผ่านมามองเห็นได้ว่า ภาคประชาสังคมเข้าไปมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ ของเมืองน้อยมาก โดยเฉพาะการวางแผนพัฒนาและการบริหารจัดการกับความเสี่ยงจากภัยพิบัติ และการวางแผนปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองร่วมกับหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่นน้อยเกินไป จากการพัฒนาเมืองที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ อาทิ การเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศวิทยา การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน เส้นทาง การไหลของน้ำ การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ชุ่มน้ำและพื้นที่เกษตรกรรมไป เป็นพื้นที่พาณิชยกรรมอื่นๆ ประกอบกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีความไม่แน่นอนนั้น ส่งผลให้การบริหารจัดการเมืองต้องเผชิญกับปัญหาหลายด้านที่สำคัญและสลับซับซ้อน ทั้งทางด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านวิถีปฏิบัติ และด้านการปกครอง และยังเกิดผลกระทบด้านสังคมจากการพัฒนาอุตสาหกรรมและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ อาทิ ความขัดแย้งเกี่ยวกับที่ดินทำกิน ประกอบกับในการวางแผนการพัฒนาเมืองในปัจจุบัน มีการคำนึงถึงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติด้านน้ำน้อยเกินไป ดังนั้นควรจะดำเนินการเสริมสร้างศักยภาพของภาคประชาสังคมให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น

รายละเอียดโครงการโดยย่อ เมืองในประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนอย่างยิ่งที่ต้องปรับบทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ไม่ใช่ภาครัฐเพียงอย่างเดียว ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเมือง ภาคประชาสังคมจึงถือว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสนับสนุนกิจกรรมของรัฐบาลท้องถิ่นในการบริหารจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติและร่วมวางแผนเกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยงด้านสภาพภูมิอากาศ โดยทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างภาครัฐสู่ชุมชนท้องถิ่นโดยการบริหารจัดการนั้นต้องเน้นความต้องการของคนในพื้นที่เป็นหลัก รวมถึงคนจน คนด้อยโอกาส คนชายขอบ คนพิการ อีกทั้งเด็ก ผู้หญิง คนพิการ และคนชรา โครงการมุ่งเน้นเสริมสร้างทักษะและองค์ความรู้ให้กับองค์กรภาคประชาสังคม (Civil Society Organizations: CSOs), องค์กรพัฒนาเอกชน (Non-Governmental Organization (NGOs), องค์กรชุมชนแกนหลัก (Community-Based Organizations: CBOs) โดยมุ่งเน้นปรับปรุงการวางแผนการตัดสินใจในระดับนโยบาย และการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติด้านน้ำ รวมถึงสิ่งแวดล้อมของเมือง การปรับปรุงธรรมาภิบาลของเมืองด้านสภาพภูมิอากาศ และการบูรณาการการรับมือด้านสภาพภูมิอากาศให้อยู่ในยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้การดำเนินการ

สามารถบรรลุวัตถุประสงค์จะต้องอาศัย ชุดแบบฝึกหัดการเรียนรู้ รวมถึงการฝึกอบรมภาคปฏิบัติ และกิจกรรมการมีส่วนร่วมในงานวิจัย รวมถึงจัดประชุมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระดับภูมิภาค

เป้าหมายของโครงการ เพิ่มขีดความสามารถด้านการปรับตัวของชุมชนเมือง โดยการเสริมสร้างการบริหารจัดการด้าน ธรรมชาติบาลสอดคล้องกับสภาพภูมิอากาศของเมืองให้ดีขึ้น และเสริมสร้างองค์ความรู้ของภาคประชาสังคมให้สามารถนำไปปรับใช้กับสถานการณ์ในปัจจุบันและอนาคต รวมถึงสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนให้มากขึ้น

วัตถุประสงค์โครงการ เสริมสร้างกลไกการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการพัฒนาเมืองอย่างทั่วถึงคนทุกระดับชั้น ด้วยการสร้างศักยภาพของภาคประชาสังคม

บทที่ 2

พื้นที่ดำเนินการ หน่วยงาน ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

เมืองลະงູ່จะมีพื้นที่ดำเนินการหลักคือ เทศบาลตำบลกำแพง ซึ่งอยู่ในตำบลกำแพง เป็นพื้นที่การปกครองหนึ่งในอำเภอลະงູ່ จังหวัดสตูล ซึ่งประกอบด้วยองค์กรปกครองท้องถิ่น 2 แห่ง คือเทศบาลตำบลกำแพง และองค์การบริหารตำบลกำแพง มีเขตการปกครองทั้งหมด 12 หมู่บ้าน หมู่ที่-และ หมู่ที่ 4 บางส่วนอยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลกำแพง ส่วนที่เหลืออีก 10 หมู่บ้านอยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลกำแพง

คณะทำงานโครงการ

ประกอบด้วยเครือข่ายภัยพิบัติชุมชน จังหวัดสตูล เครือข่ายแรงงานนอกระบบ กลุ่มผู้ใช้น้ำบาโรย อ.ลະงູ່ เครือข่ายบ้านมั่นคง ประธาน อสม. สภาองค์กรชุมชน สมาคมผู้บริโภคสตูล

ชุมชน/กลุ่มชุมชน/เทศบาล ผู้ที่จะเข้าร่วมดำเนินการศึกษา

- ชุมชน จำนวน 3 ชุมชน ชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านโกตา อบต.กำแพง ชุมชนชนมเงิน หมู่ที่ 3 เทศบาลตำบลกำแพง และชุมชนในไร่ หมู่ที่ 15 อบต.ลະงູ່
- กลุ่มชุมชนต่าง ๆ (ผู้หญิง, คนยากจน, คนพิการ เป็นต้น) จำนวน 180 คน
 1. ผู้สูงอายุ จำนวน 45 คน
 2. ผู้พิการ จำนวน 15 คน
 3. กลุ่มอาชีพ (ประมง เกษตร ท่องเที่ยว ค้าขาย) จำนวน 120 คน

เทศบาลที่เกี่ยวข้องในการทำการศึกษาและจะเข้ามามีส่วนร่วม จำนวน 1 เทศบาล 2 อบต. คือ เทศบาลตำบลกำแพง อบต.กำแพง อบต.ลະงູ່

ประเด็นหลัก การบริหารจัดการน้ำ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ได้แก่ ท้องถิ่น อบต เทศบาล อบจ สาธารณสุข รพ,รพสต การไฟฟ้า การประปา บรรเทาสาธารณภัย เจ้าท่า ทางหลวง ฝั่งเมือง เกษตร

บทที่ 3

การเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมืองของเมืองละงู

อำเภอละงู จังหวัดสตูล มีพื้นที่เขตการปกครองประมาณ 324 ตารางกิโลเมตร สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของอำเภอละงู เป็นที่ราบสูง แบบลูกคลื่นลอนลาด พื้นที่ค่อนข้างราบ ประกอบด้วยทิวเขา ทางตอนเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือทอดตัวลงมาสู่พื้นที่ราบทางตอนใต้ และด้านตะวันตก ซึ่งเป็นที่ราบขนานไปกับชายทะเล ในระดับความสูง 30 เมตร 20 เมตร 10 เมตร จากระดับน้ำทะเลตามลำดับ มีเกาะรวม 6 เกาะ ประกอบด้วยเกาะเขาใหญ่ เกาะบุโหลนดอน เกาะลิติเล็ก เกาะลิติใหญ่ เกาะบุโหลนไม้ไผ่ เกาะบุโหลนใหญ่/บุโหลนเล ส่วนเทือกเขาอยู่ในระดับความสูง 150 เมตร ถึง 300 เมตร จากระดับน้ำทะเลกระจายอยู่ทั่วไปของอำเภอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางตอนเหนือและทางตะวันออกเฉียงเหนือ ภูเขาที่มีความสูงไม่มากนัก ซึ่งมีภูเขาที่มีความสำคัญอยู่ 2 แห่ง คือภูเขาโต๊ะคู และภูเขาขาว มีคลองสำคัญคือ คลองละงู อำเภอละงูได้รับอิทธิพลลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ทำให้มีภูมิอากาศแบบ 2 ฤดู คือ

1. ฤดูร้อนอยู่ระหว่างเดือนมกราคม-พฤษภาคมของแต่ละปี
2. ฤดูฝน อยู่ระหว่างเดือนมิถุนายน - ธันวาคม ของแต่ละปี

อำเภอละงู มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ ป่าชายเลน ป่าสงวนแห่งชาติ มีคลองละงู ซึ่งไหลผ่านพื้นที่ต่างๆ รวมระยะทางประมาณ 45 กิโลเมตร ฯลฯ และทรัพยากรชายฝั่งทางทะเล อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา การปกครองส่วนภูมิภาค แบ่งออกเป็น 6 ตำบล 61 หมู่บ้าน มีการปกครองส่วนท้องถิ่นแบ่งออกเป็น 7 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งเทศบาลตำบลกำแพง องค์การบริหารส่วนตำบลกำแพง และองค์การบริหารส่วนตำบลละงู ประกอบด้วยประชากรทั้งหมด 71,657 คน ชาย 35,530 คน หญิง 36,127 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 12 ของจำนวนประชากรทั้งจังหวัด และมีครัวเรือนทั้งหมด 16,730 ครัวเรือน

บริบทและสภาพปัญหา จากเวทีกลุ่มย่อยพื้นที่เพื่อระดมความคิดเห็น พบว่าวิถีชีวิตความเป็นอยู่และสภาวะแวดล้อมของเมืองละงูในอดีตพบว่า เมืองละงูเป็นพื้นที่ราบลาดจากภูเขา เขาขาวไปสู่คลองละงู ที่ราบประกอบด้วยทุ่งนาและที่ราบชายคลองการเป็นอยู่ของชาวบ้านเป็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันแบ่งปันทุกข์สุข ปัจจุบันการเป็นอยู่เรียบง่ายไม่ได้อาศัยเทคโนโลยี แต่ละบุคคลอาศัยองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ เช่นการทำนาที่ใช้ วัว ควาย ตลอดจนใช้แรงงานคนในการสร้างฐานการผลิตให้กับครอบครัวและชุมชน ช่วยเหลือกันในลักษณะการลงแขก หรือ “ขอ” ด้านผู้พิการจะไม่ค่อยมี จะมีบ้างเป็นผู้พิการมาตั้งแต่กำเนิด ผู้สูงอายุ ยังเป็นคนแข็งแรง อายุยืน เนื่องจากการบริโภคอาหารไม่มีสารเคมีมาเจือปน ประกอบกับการได้ออกกำลังกายจากการประกอบอาชีพ มีลูกหลานดูแลยามเจ็บป่วย ไม่ได้พึ่งพาหน่วยงานภาครัฐ เด็กและเยาวชนยังยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอย่างเคร่งครัด เชื่อฟังผู้ใหญ่ ไม่มีปัญหาสุขภาพติด ผู้หญิงจะอยู่บ้าน เป็นแม่ศรีเรือน ทำอาหารไว้รอผู้ชายหรือพ่อบ้านที่ออกไปทำงานนอกบ้าน

ด้านสิ่งแวดล้อม และทรัพยากร เมืองละงูเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ มีป่าไม้หลายหลากพรรณ ตั้งแต่เชิงเขาจนถึงชายคลอง ในคลองละงูอุดมสมบูรณ์ มีสัตว์น้ำมากมายหลายชนิดจากการสำรวจของกรมประมง เมื่อปี 2545 พบว่ามีปลามากกว่า 30 ชนิดในคลองละงู มีเต่ากระอาณ ซึ่งเป็นเต่าที่พบอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ ซึ่งปัจจุบันเป็นสัตว์อนุรักษ์ที่ใกล้สูญพันธุ์ มีหอยน้ำจืดรสชาดีอร่อย ชื่อ “หอยบุงบึง” ให้ชาวบ้านได้บริโภค ริมชายคลองมีพรรณไม้ชนิดหนึ่ง เช่น ต้นลำพู ซึ่งเป็นที่อาศัยของหิ่งห้อยยามค่ำคืนให้ดูมากมาย ปัจจุบันกลับลดลงหิ่งห้อยแทบไม่มีให้ลูกหลานได้เห็น

ด้านสุขภาพ ผู้ที่เจ็บป่วยส่วนใหญ่พึ่งพาหมอพื้นบ้านที่ใช้ยาสมุนไพรในการรักษา ไม่ได้พึ่งพาหมอหลวง

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ไม่มีระบบไฟฟ้า น้ำประปา จะอาศัยน้ำบ่อซึ่งมีอยู่ทุกบ้าน ไฟฟ้า ใช้ตะเกียงกระป๋องใช้น้ำมันกาดเป็นเชื้อเพลิงเพื่อให้แสงสว่างยามค่ำคืน มีสะพานทำจากไม้หมากซึ่งต่อมาพัฒนามาเป็นสะพานทำด้วยเหล็กเชื่อมโยงระหว่างระหว่างลำคลองทั้งสองฝั่งชาวบ้านจะไปไหนก็ใช้การเดินเท้า หรือมีจักรยานสองล้อสำหรับคนที่มิฐานะ

ปัจจุบันวิถีชาวบ้านที่เคยมีกลับเปลี่ยนแปลงแบบตรงกันข้าม มีคนต่างถิ่นย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่มากมาย ด้วยการพัฒนาความเป็นเมืองและนโยบายของรัฐ เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้ชาวบ้านต่างคนต่างอยู่ พึ่งพาหน่วยงานภาครัฐมากขึ้น ว่างงานออกทำงานนอกบ้าน ผู้สูงอายุที่เคยเป็นอยู่อย่างอบอุ่นกลับอยู่บ้านคนเดียวตามลำพัง เด็กและเยาวชนบริโภควัฒนธรรมต่างชาติมากขึ้น มีปัญหาเสพติดเกิดขึ้นในชุมชน ผู้หญิงเริ่มมีการพึ่งพาตนเองมากขึ้น ช่วยกันทำมาหากิน

ด้านสิ่งแวดล้อมป่าไม้ถูกทำลาย ทุ่งนาที่เคยเป็นอยู่อาศัยของชุมชนถูกทิ้งให้รกร้างว่างเปล่า ชุมชนมีการถมที่ดินปลูกสร้างบ้านเรือนตามจำนวนการเพิ่มของประชากร

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของหน่วยงานภาครัฐ มีการขุดคูคลอง สร้างถนนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ทำให้พื้นที่ที่เป็นที่ราบกลับมาเป็นที่ลุ่มๆ ดอนๆ ทำให้สายน้ำเปลี่ยนเส้นทาง สิ่งมีชีวิตบางอย่างถูกใช้บริโภค หรือมีชีวิตอาศัยอยู่ไม่ได้ด้วยการใช้สารเคมีและการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศของโลก ฝนที่เคยตกเป็นฤดูกาลกลับเปลี่ยนไป มีสถานการณ์น้ำท่วมเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะน้ำท่วมที่เกิดจากการระบายน้ำไม่ทัน มีภาวะแห้งแล้งยาวนานทำให้มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่เห็นชัดมากขึ้น

ในปัจจุบันวิถีชีวิตชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเมืองละงู เปลี่ยนแปลงไปจากการดำเนินชีวิตในช่วงก่อน 30 ปีที่ผ่านมา เห็นได้จากการประกอบอาชีพของประชาชน ซึ่งแต่เดิมอาชีพของประชาชนขึ้นอยู่กับเกษตรกรรม ปัจจุบันมีอาชีพรับจ้างเพิ่มมากขึ้นถึงร้อยละ 26 อาจเป็นเพราะว่าพื้นที่ทำการเกษตรลดน้อยลงไม่สามารถประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ ผู้ตอบแบบสอบถามเพียงร้อยละ 49 มีที่ดินเป็นของตนเอง ผู้ที่มีที่ดินก็ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ เนื่องจากเกิดน้ำท่วมขังบ่อย มีภาวะแห้งแล้งยาวนานมากขึ้น มีการใช้สารเคมีมากขึ้น ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมที่เคลื่อนไปสู่ความเป็นสังคมเมืองมากขึ้น มีการตัดถนนในหมู่บ้าน มีการสร้างบ้านเรือนเพิ่มมากขึ้น เห็นได้จากการตั้งบ้านเรือนของผู้ตอบแบบสอบถามมีบ้านเรือนติดถนน มากกว่า ร้อยละ 60 ที่ดินที่เป็นแหล่งเก็บกักน้ำโดยธรรมชาติ (แก้มลิง) ถูกถมเพื่อสร้างบ้านเรือน และ

สร้างสิ่งสาธารณะต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เช่นหนองข้างหลัง (ชื่อแหล่งน้ำ) ซึ่งเคยเป็นที่เก็บขังน้ำธรรมชาติ ปัจจุบัน หนองน้ำดังกล่าวไม่มีแล้วถูกถมที่ให้เป็นสวนสาธารณะของเทศบาล ด้านสุขภาพยังพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนหนึ่งร้อยละ 38 มีโรคประจำตัว เช่นเบาหวานความดันโลหิตสูงซึ่งคนช่วงก่อน 30 ปี มีโรคเหล่านี้ค่อนข้างน้อย วิธีการบริโภคที่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ดี ช่วงก่อน 30 ปี วิถีบริโภคสามารถผลิตภายในครัวเรือน ปลูกผักกินเอง ทรัพยากรมีความอุดมสมบูรณ์ ในคลองละงู มีสัตว์น้ำ มากกว่า 30 ชนิด (ผลการสำรวจกรมประมง: สิ่งมีชีวิตในคลองละงู ปี 2543) ด้านการรักษาพยาบาล ผู้ตอบแบบสอบถามเกือบร้อยละ 100 มีสวัสดิการด้ายรักษาพยาบาล ทำให้ประชาชนเข้าถึงสวัสดิการภาครัฐมากขึ้น ยามเกิดภัยพิบัติ น้ำท่วมน้ำแล้ง ก็สามารถเข้าถึงการดูแลสุขภาพได้เป็นอย่างดี แต่จากการประชุมกลุ่มย่อย พบว่าปัญหาไม่ได้อยู่ที่การเข้าถึงสิทธิการรักษาพยาบาล แต่ปัญหาจะอยู่ที่การเดินทางไปใช้สิทธิในยามที่เกิดภาวะน้ำท่วม น้ำแล้งโดยเฉพาะผู้สูงอายุ ต้องมีคนรับ-ส่ง คนที่ได้รับผลกระทบ คนเฝ้าไข้ หากมีการพักรักษาตัวที่โรงพยาบาล เหล่านี้ทำให้ประชาชนขาดการเข้าถึงบริการของรัฐแบบนอกเหนือการควบคุมเช่นกัน

การดูแลสุขภาพธรรมชาติ มีป่าไม้ต้นน้ำที่เคยอุดมสมบูรณ์ มีป่าดงดิบบริเวณตำบลน้ำผุด บ้านป่าพน อำเภอมะนัง ซึ่งปัจจุบันเหลือป่าต้นน้ำลดน้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นฤมล ชุนวิช่วยและคณะ เรื่อง “การเคลื่อนย้ายและการปรับตัวของควัวเรือน เพื่อแสวงหาที่ทำกิน ในเขตป่าอำเภอมะนัง จังหวัดสตูล” เมื่อปี 2527 พบว่าพื้นที่ป่าและที่ดินถูกจับจองมีเจ้าของ ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ที่เคยอาศัยอยู่ในป่าเขา ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกตัวเองว่า **ชาติพันธุ์ชาวมานิ** บริเวณป่าต้นน้ำคลองละงู ได้รับผลกระทบจากการไล่ที่ซึ่งเคยอยู่อาศัยแบบดั้งเดิม กลับไร้ถิ่นที่อยู่เพราะการเปลี่ยนแปลงแปลงทางสังคม

บริเวณกลางน้ำซึ่งอยู่ที่ตำบลเขาขาว ตำบลกำแพง ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล หาดทรายที่เคยมีอุดมสมบูรณ์ กลับหดหายไม่มีให้เห็น ทำให้สิ่งมีชีวิตหลายชนิดสูญพันธุ์หรือใกล้สูญพันธุ์ เช่น **ปลาตะพัด** ซึ่งสูญพันธุ์ไปแล้ว **เต่ากระอาณ** ที่พบอยู่ไม่กี่แห่งในประเทศไทยเป็นสัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์ ในขณะนี้ หอยน้ำจืดที่รสชาติอร่อยที่สุด ซึ่งมีอยู่ที่เดียวในประเทศไทย ชื่อ **หอยบุงบั้ง** ก็ใกล้สูญพันธุ์ เช่นเดียวกัน พรรณไม้ที่เคยเป็นเหมือนอยู่ในแดนสวรรค์ **ต้นลำพู** เมื่อผสมผสานกับแสงสว่างของหิ่งห้อย ที่อยู่ชายน้ำลำคลองกลับมีให้เห็นน้อยลง เพราะธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์กลายเป็นสังคมเมือง ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยบ้านเรือนและแสงไฟมากขึ้น

ในส่วนของปลายน้ำ ซึ่งอยู่บริเวณบ้านปากบารา ตำบลปากน้ำ และบริเวณบ้านปีใหญ่ ตำบลกำแพง ซึ่งบริเวณดังกล่าวอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้ชายเลน ที่อุดมสมบูรณ์ ด้วยระบบนิเวศน์ของสิ่งมีชีวิตหลายชนิด เช่น ป่าโกงกาง ภูเขาสลับซบซ้อนสวยงาม เป็นพื้นที่เหมาะกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ปัญหาของพื้นที่เปราะบางทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเมืองจึงเกิดขึ้นทั้งจากธรรมชาติเอง และจากน้ำมือมนุษย์จากคนพื้นถิ่นและนักท่องเที่ยว **มีขยะเพิ่มมากขึ้น** ด้านสิ่งแวดล้อม เกิดการพังทลายจากภูเขาหินพันยอด สไลด์ ทำให้ธรรมชาติถูกทำลาย **ป่าไม้ชายเลน** ที่เคยมี ส่วนบริเวณปลายน้ำ กลับลดลงอย่างเห็นได้ชัด นั่นหมายความว่าระบบนิเวศน์ของสิ่งมีชีวิตบริเวณปลายน้ำถูกทำลายไปด้วยโดยสิ้นเชิง

เต่ากระอาณ

ปลาหางเข้ หรือ ปลาตะพัด

หอยปั้งปั้ง

ชาวมานิ

สรุปความเป็นเมืองละงู

- พื้นที่ที่เป็นที่ราบลาดจากภูเขาไปสู่คลองละงู พื้นที่ราบประกอบด้วยทุ่งนาและที่ราบชายคลองซึ่งเป็นที่อยู่ของชาวบ้าน
- วิถีชีวิตเริ่มเปลี่ยนไปเนื่องจากมีคนต่างถิ่นย้ายเข้ามาอยู่
- อาชีพหลักคือเกษตรกรรม ประมง ทำสวน รองลงมาเป็นรับจ้างทั่วไป ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น
- ที่ตั้งบ้านเรือนส่วนใหญ่อยู่ติดถนน และบางส่วนอยู่ติดลำคลอง
- สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติเสื่อมโทรม อาทิ หาดทรายบริเวณกลางน้ำที่เคยอุดมสมบูรณ์ สิ่งมีชีวิตหลายชนิดใกล้สูญพันธุ์

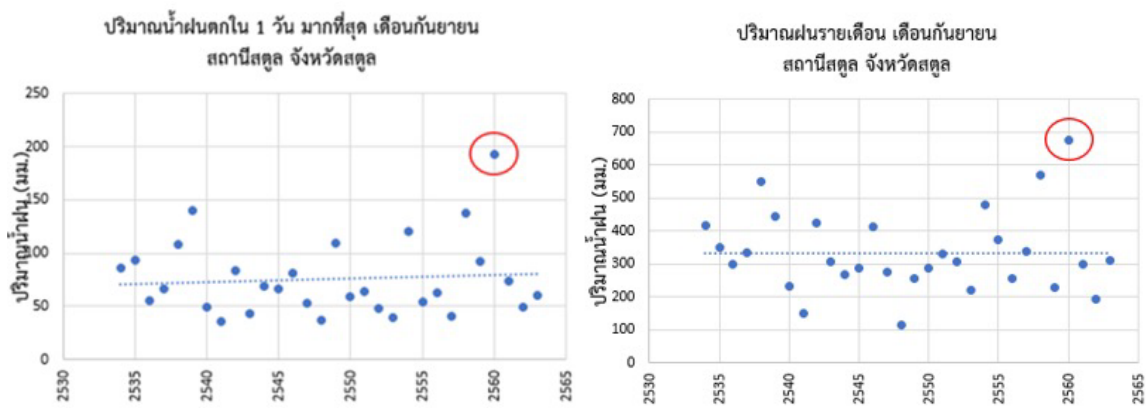
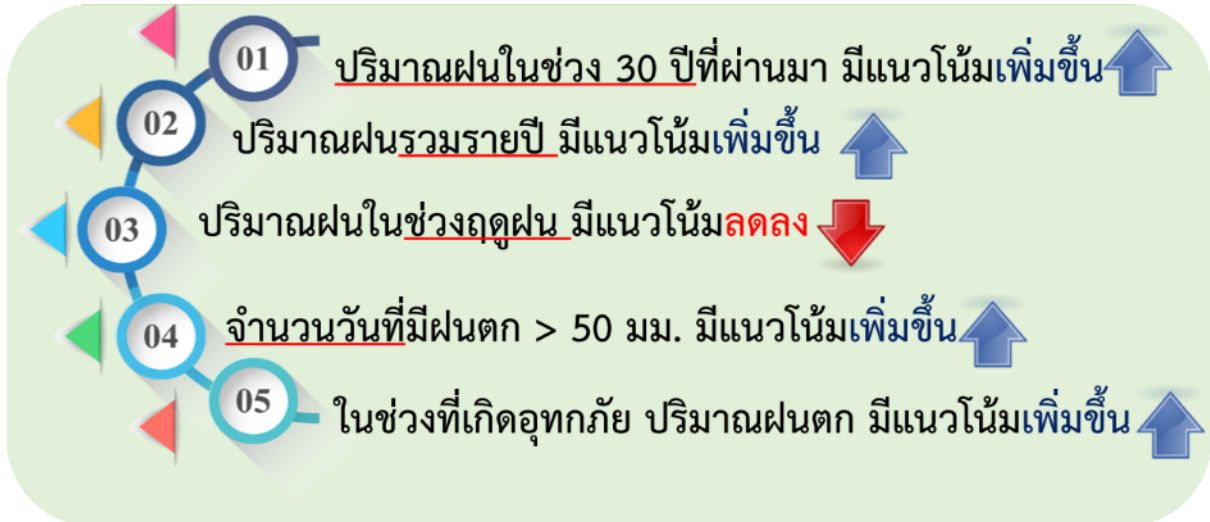
การกลายสู่ความเป็นเมืองของเมืองละงู มีปัจจัยสำคัญดังนี้

- เมืองละงู เดิมมีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ ทุ่งป่าไม้ สัตว์น้ำในคลองละงู
- เดิมมีความเป็นอยู่เรียบง่ายอาศัยการพึ่งพาอาศัยกัน มีอาชีพการทำเกษตรกรรม ทำประมง
- คนต่างถิ่นย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่มากขึ้น เนื่องจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว
- คนวัยแรงงานออกไปทำงานนอกบ้าน เริ่มประกอบอาชีพรับจ้างเพิ่มขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุอยู่บ้านตามลำพัง
- สภาพแวดล้อมป่าไม้เริ่มถูกทำลาย ทุ่งนาถูกทิ้งร้างว่างเปล่า
- ถมพื้นที่เพื่อสร้างบ้านเรือนเพิ่มมากขึ้นจากการเพิ่มขึ้นของประชากร
- การเร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของหน่วยงานภาครัฐเพิ่มขึ้น ทั้งชุดคูคลอง การสร้างถนน
- ภัยพิบัติเพิ่มขึ้น อาทิ น้ำท่วมจากการระบายน้ำไม่ทัน และภาวะแล้งยาวนาน กระทบวิถีชีวิตชาวบ้าน

โดยมีปัจจัยขับเคลื่อนการกลายเป็นเมือง การพัฒนาความเป็นเมืองและนโยบายภาครัฐ เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยว

บทที่ 4

ความแปรปรวน/ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองล่ง
สภาพภูมิอากาศ จากการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพอากาศของ สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย TEI ดังนี้

ด้านปรากฏการณ์และผลกระทบที่เกิดจากอุทกภัย ข้อมูลจากการศึกษา พบว่าในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา พบเกิดน้ำท่วมใหญ่ จำนวน 2 ครั้ง ในปี 2554 และปี 2559 นอกนั้นเป็นการท่วมขนาดเล็กและเป็นการท่วมขังเฉพาะจุด จากปรากฏการณ์ดังกล่าวพบว่า รูปแบบของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทำให้ฝนไม่ตกตามฤดูกาล ร้อยละ 58.9 ซึ่งพบมากที่สุดที่พื้นที่หมู่ที่ 15 ตำบลล่ง ร้อยละ 78 และชุมชนซอยชนมจิน ร้อยละ 70 จากกรณีดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่อชีวิตและครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง ส่งผลให้บ้านเรือนเสียหาย ร้อยละ 37.98 ซึ่งพบที่ชุมชนซอยชนมจิน ร้อยละ 98 และหมู่ที่ 15 ตำบลล่ง ร้อยละ 61.1

สาเหตุหลักที่ทำให้เกิดผลกระทบคือเกิดจากน้ำมีมุนษย์ ร้อยละ 45.56 และพบมากที่สุดที่หมู่ที่ 15 ตำบลล่ง รองลงมาคือสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ ร้อยละ 42.78 พบมากที่สุดที่ชุมชนซอยชนมจิน ร้อยละ 48.3 สาเหตุที่เกิดจากน้ำมีมุนษย์ พบว่าเกิดจากการทำถนน ร้อยละ 46.97 ในพื้นที่ หมู่ที่ 7 บ้านโก

ตา ร้อยละ 56.25 รองลงมาเกิดจากสาเหตุจากการถมที่ ร้อยละ 40.15 ในพื้นที่ชุมชนชอยชนมจิ้น ร้อยละ 40.15 จากกรณีเกิดภัยพิบัติน้ำท่วม

ประชากรกลุ่มตัวอย่างมีการรับมือและปรับตัวโดยใช้ทุนมนุษย์ ด้านการใช้ความรู้ของตนเองเป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 55.6 ซึ่งพบได้มากที่สุดที่หมู่ที่ 7 บ้านโกตา ตำบลกำแพง ร้อยละ 63.3 ส่วนการใช้ต้นทุนทางสังคมพบว่า การใช้เครือข่ายต่าง ๆ ในชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มากถึงร้อยละ 47.8 และพบมากในพื้นที่ หมู่ที่ 7 บ้านโกตา ตำบลกำแพง ร้อยละ 66.7 ด้านการใช้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ พบว่าการมีและการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การใช้ที่ดิน น้ำในคลอง ทะเล มีมากถึงร้อยละ 60.6 พบมากในพื้นที่ ชุมชนชอยชนมจิ้น ร้อยละ 90 ด้านการใช้ทุนทางกายภาพของชุมชน พบว่า การให้มีน้ำสะอาดเพื่อบริโภคเป็นวิธีการส่วนใหญ่ที่กลุ่มตัวอย่างใช้ในการรับมือ ร้อยละ 35 รองลงมาคือการใช้กระสอบทราย ร้อยละ 33.9 ซึ่งพบมากที่สุดที่พื้นที่หมู่ที่ 7 บ้านโกตา ตำบลละงู และชุมชนชอยชนมจิ้น ร้อยละ 60 และ 61.7 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาถึงการมีแผนในการรับมือ และการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน พบว่า ส่วนใหญ่มีแผนในการรับมือกับน้ำท่วม ร้อยละ 58.3 พบได้ที่ชุมชนชอยชนมจิ้น ร้อยละ 55 แต่ส่วนใหญ่พบว่า ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนรองรับ ร้อยละ 52.8 พบมากในพื้นที่ หมู่ที่ 7 บ้านโกตา ร้อยละ 60

จากข้อมูลที่ได้จากการสำรวจครั้งนี้ พบว่าน้ำท่วมเป็นภัยพิบัติจากธรรมชาติที่เกิดขึ้นบ่อยในเมืองละงู ทั้งน้ำท่วมใหญ่ ท่วมขนาดเล็กและท่วมเฉพาะจุด ก่อให้เกิดผลกระทบกับบุคคลและครอบครัว ชุมชนของกลุ่มตัวอย่างทุกปี สาเหตุเกิดจากการทำถนน การถมที่ ซึ่งเป็นการกระทำของมนุษย์เองเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ที่ราบลุ่มและแก้มลิงธรรมชาติ เกิดการเปลี่ยนแปลงน้ำที่เคยมีทางไหลผ่านตามธรรมชาติเกิดเปลี่ยนเส้นทาง มีน้ำขังเฉพาะจุด จะเห็นได้ว่าความเปราะบางด้านโครงสร้างพื้นฐานเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดผลกระทบวิถีชีวิตผู้คน การตั้งรับกับการเปลี่ยนแปลงที่มีฝนตกไม่ตรงตามฤดูกาลควรมีแผนในการรับมือ รวมถึงการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานของรัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควบคู่กับการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การจัดการขยะของครัวเรือนและชุมชน การอนุรักษ์ สัตว์น้ำ พรรณไม้ที่ใกล้สูญพันธุ์ รวมถึงการฟื้นฟูกลุ่มเปราะบางชาติพันธุ์ชาวมานิ จึงเป็นข้อค้นพบที่ต้องรีบดำเนินการแก้ไข รวมไปถึงการตั้งรับมีระดับบุคคล ครอบครัวและชุมชนเมืองละงู ทั้งทางด้านการใช้ทุนมนุษย์ การบำรุงรักษาที่อยู่อาศัยให้แข็งแรง ไม่ให้เกิดความเสียหายเมื่อเกิดภัย เพื่อเป็นการลดการกระทำที่มีสาเหตุมาจากฝีมือมนุษย์ ซึ่งมีถึงร้อยละ 45.56 การเพิ่มการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐในกลุ่มเปราะบางให้ทั่วถึง การประชาสัมพันธ์โครงการต่าง ๆ ของหน่วยราชการ อาจต้องผ่านความเห็นชอบของประชาชน และการจัดตั้งเครือข่ายเพื่อดูแลกันและกันในพื้นที่ชุมชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองละงู

ด้านปรากฏการณ์และผลกระทบที่เกิดจากภัยแล้ง จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างจาก 3 พื้นที่ของเมืองละงู จำนวน 180 ตัวอย่าง พบว่ารูปแบบการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในรอบ 30 ปีที่ผ่านมาภาพรวม อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 31.1 รองลงมา คือ ปานกลาง ร้อยละ 30.6 จำแนกรายพื้นที่ ตามระดับความรุนแรง อยู่ในระดับมาก ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7 ตำบลกำแพง ร้อยละ 51 รองลงมาคือ หมู่ที่ 15 ตำบลละงู ร้อยละ 50

รูปแบบการเปลี่ยนแปลง ภาพรวมพบว่าแล้งยาวนานมากขึ้น ร้อยละ 43.9 รองลงมา คือ ไม่เปลี่ยนแปลง ร้อยละ 10.6 จำแนกรายพื้นที่ ส่วนใหญ่อยู่ในชุมชนชนมเงิน ร้อยละ 71.7 และหมู่ที่ 7 ตำบลกำแพง ร้อยละ 55 เกิดผลกระทบแก่ชีวิตและครอบครัวได้รับ ภาพรวมพบว่า น้ำไม่พอใช้ในการอุปโภคบริโภค ร้อยละ 57.8 รองลงมา คือ ไม่ได้รับผลกระทบ ร้อยละ 16.1 จำแนกรายพื้นที่ เป็นเช่นเดียวกันทั้ง 3 พื้นที่ คือ จากชุมชนซอยชนมเงิน หมู่ที่ 15 ตำบลละงู และหมู่ที่ 7 ตำบลกำแพง ร้อยละ 68.3 , 66.7 และ 38.3 ตามลำดับ รองลงมาคือ ทำการเกษตรไม่ได้ ส่วนใหญ่อยู่ในหมู่ที่ 7 ตำบลกำแพง ร้อยละ 21.7

สาเหตุการเกิดผลกระทบต่อบุคคลและครอบครัว ภาพรวมพบว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ร้อยละ 63.3 รองลงมา คือ เกิดจากฝีมือมนุษย์ ร้อยละ 22.8 จำแนกรายพื้นที่ เป็นเช่นเดียวกันทั้ง 3 พื้นที่ คือจากหมู่ที่ 15 ตำบลละงู หมู่ที่ 7 ตำบลกำแพง และชุมชนซอยชนมเงิน ร้อยละ 68.3 , 65 และ 56.7 ตามลำดับ รองลงมา คือ เกิดจากฝีมือมนุษย์ เช่นเดียวกันทั้ง 3 พื้นที่ คือจากชุมชนซอยชนมเงิน หมู่ที่ 7 ตำบลกำแพง และหมู่ที่ 15 ตำบลละงู ร้อยละ 38.3 , 21.7 และ 8.3 ตามลำดับ

ปัจจัยที่เกิดจากฝีมือมนุษย์ ภาพรวมพบว่าสาเหตุมาจากการใช้น้ำที่ไม่เหมาะสม ร้อยละ 15.6 รองลงมา คือ การใช้น้ำใต้ดิน ร้อยละ 5 จำแนกรายพื้นที่ เป็นเช่นเดียวกันทั้ง 3 พื้นที่ คือจากชุมชนซอยชนมเงิน หมู่ที่ 7 ตำบลกำแพง และหมู่ที่ 15 ตำบลละงู ร้อยละ 21.7 , 18.3 และ 6.7 ตามลำดับ รองลงมาคือ การทำถนนการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม เช่นเดียวกันทั้ง 3 พื้นที่ คือจากชุมชนซอยชนมเงิน หมู่ที่ 7 ตำบลกำแพง และหมู่ที่ 15 ตำบลละงู ร้อยละ 1.7 , และ 3.3 ตามลำดับ

จากผลกระทบที่เกิดขึ้นกลุ่มตัวอย่างใช้การรับมือและการปรับตัวระดับบุคคลด้านการใช้ทุนมนุษย์ ภาพรวม พบว่าการใช้ความรู้ ร้อยละ 56.1 รองลงมา คือ ใช้ทักษะ ความชำนาญ ร้อยละ 15 จำแนกรายพื้นที่ เป็นเช่นเดียวกันทั้ง 3 พื้นที่ คือจากชุมชนซอยชนมเงิน หมู่ที่ 7 ตำบลกำแพง และหมู่ที่ 15 ตำบลละงู ร้อยละ 61.7 , 61.7 และ 45 ตามลำดับ รองลงมาคือ ใช้ทักษะความชำนาญ ส่วนใหญ่อยู่ในชุมชนซอยชนมเงิน และหมู่ที่ 7 ตำบลกำแพง ร้อยละ 28.3 และ 16.7 ตามลำดับ

ด้านการใช้ทุนทางสังคม ภาพรวม พบว่าเครือข่ายต่าง ๆช่วยเหลือทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ อบต. เทศบาล ร้อยละ 41.1 รองลงมา คือ การมีเครือข่าย ร้อยละ 32.8 จำแนกรายพื้นที่ เป็นเช่นเดียวกันทั้ง 3 พื้นที่ คือจากหมู่ที่ 7 ตำบลกำแพง ชุมชนซอยชนมเงิน และหมู่ที่ 15 ตำบลละงู ร้อยละ 60 , 36.7 และ 26.7 ตามลำดับ รองลงมาคือ การมีเครือข่าย เช่นเดียวกันทั้ง 3 พื้นที่ คือจากชุมชนซอยชนมเงิน หมู่ที่ 15 ตำบลละงู และหมู่ที่ 7 ตำบลกำแพง ร้อยละ 53.3 , 25 และ 20 ตามลำดับ

การใช้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ภาพรวม พบว่าการมีหรือเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ที่ดิน แม่น้ำ คลอง ทะเล แหล่งน้ำ ร้อยละ 70.6 รองลงมา คือ ความหลากหลายทางชีวภาพ ป่าไม้ พลังงาน ฯลฯ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ ร้อยละ 3.3 จำแนกรายพื้นที่ เป็นเช่นเดียวกันทั้ง 3 พื้นที่ คือจากชุมชนซอยชนมเงิน หมู่ที่ 7 ตำบลกำแพง และหมู่ที่ 15 ตำบลละงู ร้อยละ 83.3 , 69 และ 63.3 ตามลำดับ รองลงมาคือ ความ

หลากหลายทางชีวภาพ ป่าไม้ พลังงาน ฯลฯ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ ส่วนใหญ่อยู่ในชุมชนชอยชนมจีน และหมู่ที่ 7 ตำบลกำแพง ร้อยละ 5

การใช้ทุนทางกายภาพของชุมชน ภาพรวม พบว่ามีน้ำสะอาดเพื่อการบริโภค เช่นเดียวกันทั้ง 3 พื้นที่ ร้อยละ 42.8 รองลงมา คือ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ร้อยละ 8.9 จำแนกรายพื้นที่ ส่วนใหญ่มาจากชุมชนชอยชนมจีน หมู่ที่ 7 ตำบลกำแพง และหมู่ที่ 15 ตำบลละงู ร้อยละ 61.7 , 51.7 และ 15 ตามลำดับ รองลงมาคือ จัดอาหารให้เพียงพอ ส่วนใหญ่อยู่ในหมู่ที่ 7 ตำบลกำแพง ร้อยละ 13.3

การมีแผนในการรับมือน้ำแล้งของชุมชน ภาพรวม พบว่าไม่มีแผนการรับมือน้ำแล้งของชุมชน ร้อยละ 71.1 จำแนกรายพื้นที่ เป็นเช่นเดียวกันทั้ง 3 พื้นที่ คือจากหมู่ที่ 15 ตำบลละงู หมู่ที่ 7 ตำบลกำแพง และชุมชนชอยชนมจีน และ ร้อยละ 83.3 , 70 และ 63.3 ตามลำดับ

การมีส่วนร่วมในการทำแผนรับมือน้ำแล้งของผู้ได้รับผลกระทบ ภาพรวม พบว่าไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนรับมือน้ำแล้งของผู้ได้รับผลกระทบร้อยละ 70 จำแนกรายพื้นที่ เป็นเช่นเดียวกันทั้ง 3 พื้นที่ คือจากหมู่ที่ 15 ตำบลละงู หมู่ที่ 7 ตำบลกำแพง และชุมชนชอยชนมจีน และ ร้อยละ 83.3 , และ 63.3 ตามลำดับ

จากข้อมูลดังกล่าว การเกิดสภาวะภัยแล้งที่ยาวนานกว่าปกติ ซึ่งมีมากถึง ร้อยละ 43.9 ผลกระทบที่ขึ้นมีเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศเป็นหลัก ผลกระทบแก่ชีวิตทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านน้ำกิน นำใช้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต และร้อยละ 9 ของผู้ตอบแบบสอบถาม ไม่มีน้ำสำหรับทำการเกษตร ทำให้ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรได้รับความเสียหาย เป็นความเปราะบางด้านรายได้และความเพียงพอต่อการบริโภคอาหารของครอบครัวและชุมชนแต่เมื่อพิจารณาสาเหตุของผลกระทบ พบว่า เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ เป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 63.3 และมีบางส่วน ร้อยละ 22.8 ที่เกิดจากฝีมือมนุษย์

การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่พบส่วนใหญ่ เป็นการแก้ปัญหาของการใช้น้ำใต้ดินของครัวเรือน ร้อยละ 15.6 โดยการใช้ความรู้ที่มีในระดับบุคคลของครัวเรือนและชุมชน รวมถึงการใช้เครือข่ายต่าง ๆ ช่วยเหลือทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ อบต. เทศบาล และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ด้านความเปราะบางทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่าน้ำในคลองละงูได้รับผลกระทบมีสถานะน้ำลดลง และมีน้ำทะเลหนุนในบางช่วงเวลา ประชาชนส่วนใหญ่ที่อยู่บริเวณกลางน้ำและปลายน้ำก็ได้รับผลกระทบกับสถานการณ์นี้เช่นเดียวกับ เพราะบริเวณดังกล่าว ผู้คนที่อยู่ในเมืองละงู ก็ยังต้องเข้าถึงและพึ่งพาแหล่งน้ำมากกว่า ร้อยละ 70.6 เมื่อพิจารณาผลกระทบที่เกิดกับกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสำรวจ พบว่า กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพ ร้อยละ 51.32 โดยเฉพาะกลุ่มอาชีพเกษตรกรรม กลุ่มผู้พิการ ร้อยละ 70 และกลุ่มผู้สูงอายุ ร้อยละ 71 มีผลกระทบต่อชีวิตและครอบครัว เนื่องจากการมีและใช้น้ำไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต การให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้น้ำและการสำรองน้ำไว้ใช้หน้าแล้ง การสำรองน้ำกิน น้ำใช้ ไว้ใช้ในเวลาที่เกิดภัยพิบัติของแต่ละครัวเรือนจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการตั้งรับการแก้ปัญหา รวมไปถึงการมีแผนรับมือของหน่วยงานต่าง ๆ เช่นท้องถิ่น บรรเทาสาธารณภัย ตลอดจนความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการแก้ปัญหาดังกล่าว

ผลกระทบที่เกิดกับกลุ่มเปราะบางเพศหญิงและเพศชาย จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจในภาพรวมของเมืองละงู จำนวน 180 ตัวอย่าง ซึ่งมีเพศชาย จำนวน 84 คน และเพศหญิง จำนวน 96 คน เพื่อหาความแตกต่าง จากการได้รับผลกระทบจากกรณีน้ำท่วมและน้ำแล้ง ด้วยค่าสถิติ Independent T-test ซึ่งพบว่า กรณีน้ำท่วม เพศหญิงและเพศชาย ได้รับผลกระทบต่อชีวิตและครอบครัว ไม่แตกต่างกัน ส่วนกรณีน้ำแล้ง พบว่าเพศหญิงและเพศชาย ได้รับผลกระทบต่อชีวิตและครอบครัว แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (p-value = 0.037) จากสาเหตุหลักจากผลกระทบหลักคือ การมีน้ำกินน้ำใช้อย่างเพียงพอในช่วงภัยแล้ง

สรุปแล้วระบบเมือง โครงสร้างพื้นฐาน ระบบนิเวศวิทยาและความหลากหลายทางชีวภาพ มีปัจจัยสำคัญดังนี้

- ❖ การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสม ถมแก้มลิงธรรมชาติ ถมทางระบายน้ำเดิม เพื่อสร้างที่อยู่อาศัย ทำให้เปลี่ยนเส้นทางน้ำเกิดน้ำท่วมบ่อยขึ้น ส่งผลให้เกิดน้ำท่วมเพิ่มสูงขึ้น
- ❖ ความหลากหลายทางชีวภาพลดลง ลำคลองตันเขิน กระทบสิ่งมีชีวิต ไก่ลู่สูญพันธ์ เช่น เต่ากระอาน หอยปั้งปั้ง ต้นลำภู เป็นต้น

ด้านวิถีปฏิบัติ การบริหารจัดการเมือง

- ❖ ขาดการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนรับมือน้ำท่วม
- ❖ กรรมสิทธิ์ที่ดินเปลี่ยนมือเป็นของคนต่างถิ่น

ด้านคนและสังคม

- ❖ คนพึ่งพาหน่วยงานภาครัฐมากขึ้น
- ❖ คนเปลี่ยนอาชีพจากเกษตรเป็นทำงานรับจ้างมากขึ้น
- ❖ เป็นโรคมากขึ้นโดยเฉพาะเป็นโรคเรื้อรัง
- ❖ วิถีความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไป ขาดการพึ่งพาวัฒนธรรม
- ❖ มีความเป็นสังคมเมืองมากขึ้น
- ❖ พึ่งพากลไกการตลาดมากกว่าพึ่งตนเอง
- ❖ มีปัญหาสุขภาพจิตมากขึ้น

บทที่ 5

ยุทธศาสตร์การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองสระ แผน 5 ปี(พ.ศ.2566-2571)

วิสัยทัศน์ สระเมืองแห่งความร่วมมือร่วมใจ อนุรักษ์สายน้ำมีชีวิต มีความหลากหลายทางชีวภาพบน
ฐานทรัพยากรและพหุวัฒนธรรม

พันธกิจ

1. บูรณาการ การจัดการน้ำทุกภาคส่วน
2. อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรคลองสระ ต้นน้ำกลางน้ำ ปลายน้ำ
3. เพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ
4. พัฒนาบนพื้นฐานของความเป็นพหุวัฒนธรรม

ยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การบริหารจัดการน้ำท่วม น้ำแล้ง การจัดการมลพิษ สิ่งแวดล้อม

กลยุทธ์ที่ 1 สำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากลำน้ำคลองสระ

กลยุทธ์ที่ 2 เผยแพร่ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ เสนอต่อภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน ทั้งภาค
ประชาชนภาคส่วนราชการและท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ฟื้นฟูนิเวศน์สร้างสมดุลแหล่งน้ำ สังคมและวัฒนธรรมบนพื้นฐาน

กลยุทธ์ที่ 1 สำรวจข้อมูลเชิงลึกของลำน้ำคลองสระ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ เพื่อค้นหา
ระดับการเปลี่ยนแปลงในช่วง 30 ปี ที่ผ่านมา เพื่อศึกษาถึงความสมบูรณ์ ของคลอง
สระในทุกมิติ ครอบคลุมด้านทรัพยากรธรรมชาติ กลุ่มอาชีพ กลุ่มเปราะบาง ผู้หญิง
ที่มีวิถีชีวิตร่วมกันกับคลองสระ

กลยุทธ์ที่ 2 ร่วมแลกเปลี่ยนผลจากการสำรวจกับเมืองต่าง ๆ ของโครงการรวมทั้งแลกเปลี่ยนกับ
ผู้เชี่ยวชาญ ด้านต่าง ๆ เพื่อนำมากำหนดเป็นแนวทางในการ บริหารจัดการน้ำคลอง
สระ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 สร้างการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน

กลยุทธ์ที่ 1 ค้นหาเครือข่าย จากทุกภาคส่วน ตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ เพื่อสร้างการรับรู้
ความเข้าใจและการมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ลำน้ำคลองสระ

กลยุทธ์ที่ 2 เชื้อร้อยทำงานร่วมกันกับเครือข่ายการบริหารจัดการน้ำ อื่น ของจังหวัดสุล

กลยุทธ์ที่ 3 ขยายพื้นที่ การบริหารจัดการน้ำ ให้ครอบคลุม พื้นที่ลำน้ำคลองสระ ในอำเภออื่น
เช่น มะนัง ควนกาหลง

ยุทธศาสตร์ 4 การสร้างชุมชนเข้มแข็งในการพึ่งพาตนเองเพื่อการรับมือการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ เมืองสระ

กลยุทธ์ที่ 1 สร้างกฎ กติการ่วมกัน เพื่อการบริหารจัดการน้ำของผู้ที่ร่วมวิถีชีวิต กับคลองละงู
 กลยุทธ์ที่ 2 นำเอกลักษณ์ วัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน มาเป็นแนวทาง
 ในการอนุรักษ์ พื้นฟูคลองละงู
 กลยุทธ์ที่ 3 พื้นฟู อนุรักษ์ ลำน้ำคลองละงู ตามหลักของภูมิปัญญาท้องถิ่น ผนวกกับหลักวิชาการ
 ของภาคส่วนภาคีต่าง ๆ

แนวทางการดำเนินงาน

1. สร้างองค์กรของกลุ่มน้ำ (สมาคมสายน้ำมีชีวิตคลองละงู) ส่งเสริมความเข้มแข็งชุมชนพื้นที่และกลุ่ม
 ประชาชน ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ
2. การพัฒนานโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม ด้วยการจัดทำแผนรับมือการเปลี่ยนแปลงคลองละงูและ
 คลองสาขา
3. สร้างให้มีธรรมนูญคลองละงู สร้างจิตสำนึกและความเป็นเจ้าของร่วมของภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน
4. สนับสนุนกลุ่มอาชีพ สร้างรายได้ บนฐานทรัพยากรใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

แผนปฏิบัติการ 5 ปี

กิจกรรม	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 4	ปีที่ 5
1.โครงการนำร่อง ผลักดันเข้าสู่ แผนงานของหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง	-----				
2.ภาคีเครือข่ายดำเนินงาน โครงการตามยุทธศาสตร์ 3		-----			
3.ภาคีเครือข่ายดำเนินงาน โครงการตามยุทธศาสตร์ 1และ 2		-----			
4.สรุปบทเรียน ปรับปรุงการ ดำเนินงาน ถอดบทเรียน		-----			-----

โครงการนำร่องประกอบด้วยโครงการสำคัญดังนี้

1.โครงการสายน้ำมีชีวิตเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนคลองละงู

วัตถุประสงค์

1. พัฒนากลไกองค์กรระดับกลุ่มน้ำบนฐานการมีส่วนร่วมครอบคลุมต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ และคลอง
 สาขา

2. จัดทำแผนการรับมือการเปลี่ยนแปลงคลองละงูและคลองสาขา ครอบคลุมการบริหารจัดการน้ำ การลดมลภาวะ การฟื้นฟูระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ การพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การใช้ประโยชน์ที่ดิน
3. จัดทำธรรมนูญลุ่มน้ำละงูสายน้ำมีชีวิต สร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
4. บูรณาการแผนงานกิจกรรม ระดมความร่วมมือ และทรัพยากร

กิจกรรม

- พัฒนากลไกบริหารจัดการพื้นที่นาร่อง 2 ระดับ ตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ คือ 1)กลไกบริหารจัดการแบบบูรณาการระดับลุ่มน้ำ 2)กลไกนิติบุคคลระดับลุ่มน้ำของภาคประชาสังคม
- ทำ MOU ร่วมกันระหว่างอบจ. ผู้ว่า ภาศิเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง และคณะทำงาน Success สร้างข้อตกลงความร่วมมือในการดำเนินงาน
- สสำรวจข้อมูล จัดทำแผนรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 3 ยุทธศาสตร์ และจัดทำธรรมนูญลุ่มน้ำคลองละงู
- บูรณาการแผนงาน โครงการ กิจกรรม อปท.และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- เวทีสมัชชาระดับลุ่มน้ำ นำเสนอแผนและธรรมนูญ ร่วมผลักดันนโยบายสาธารณะ
-

กลุ่มเป้าหมาย/พื้นที่ดำเนินการ ชุมชน อปท. ทสม. ภาคประชาสังคม หน่วยงานส่วนภูมิภาคในพื้นที่คลองละงู

องค์กรรับผิดชอบ สมาคมผู้บริโภครจังหวัดสตูล

ภาคีความร่วมมือ ผู้ว่าราชการจังหวัด อบจ. ท้องที่/ท้องถิ่นในเขตพื้นที่ ม.ราชภัฏ กศน. รพ.ละงู องค์กรศาสนา ทีมภาคประชาสังคม กลุ่มอาชีพ ทสจ./ทสม. ประมง เจ้าท่า เกษตร สภ.ละงู ป่าไม้ ปภ. สมาคมผู้บริโภครจังหวัดสตูล มูลนิธิชุมชนสงขลา/กขป.เขต 12